

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агрегативання –

утворення виробів шляхом компонування їх із обмеженої кількості стандартних і уніфікованих деталей, вузлів і агрегатів, що мають геометричну та функціональну взаємозамінність. Агрегативання забезпечує поширення області застосування машин шляхом заміни їх окремих вузлів і блоків, можливістю компонувати устаткування різного функціонального призначення з окремих вузлів.

Безпека –

відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди здоров'ю людини під час звичайних умов використання, зберігання, транспортування, виготовлення й утилізації продукції (процесів, робіт, послуг).

Введення в експлуатацію –

використання продукції за її призначенням споживачем (користувачем) в Україні в перший раз.

Введення в обіг –

надання продукції на ринку України в перший раз.

Визначені вимоги –

заявлені потреби чи очікування, які зафіксовані в технічних регламентах, стандартах, технічних специфікаціях або в інший спосіб.

Випробувальна лабораторія –

орган з оцінки відповідності, який проводить випробування.

Випробування –

визначення однієї чи кількох характеристик об'єкта оцінки відповідності згідно з процедурою.

Виробник –

будь-яка фізична чи юридична особа (резидент чи нерезидент України), яка виготовляє продукцію або доручає її розроблення чи виготовлення та реалізує цю продукцію під своїм найменуванням або торговельною маркою.

Гармонізований європейський стандарт –

стандарт, який прийнятий однією з європейських організацій стандартизації на основі запиту, зробленого Європейською Комісією, та номер і назву якого опубліковано в "Офіційному віснику Європейського Союзу".

Гармонізовані стандарти, еквівалентні стандарти –

стандарти, що стосуються одного й того ж об'єкта, які затверджені різними органами, що займаються стандартизацією.

Головне завдання стандартизації –

створювати системи нормативної документації, що визначають прогресивні вимоги до продукції та послуг.

Декларування відповідності –

підтвердження відповідності першою стороною (особою, що надає об'єкт оцінки відповідності).

Диференціальний (різницевий) метод вимірювання

полягає в тому, що вимірювальним приладом визначається різниця між вимірюваною величиною і величиною мірою. Наприклад, вимірювання надмірного тиску в апаратах відносно атмосферного тиску за допомогою диференціального манометра типу ДМ

Документ про відповідність –

декларація (в тому числі декларація про відповідність), протокол (у тому числі протокол випробувань), звіт, висновок, свідоцтво, сертифікат (у тому числі сертифікат відповідності) або будь-який інший документ, що підтверджує виконання визначених вимог, які стосуються об'єкта оцінки відповідності.

Документуюча функція стандартизації –

документація процесів.

Економічна функція стандартизації –

зниження собівартості продукції, процесів, послуг.

Європейська модель стандартизації –

підтримує загальну для всіх країн Західної Європи концепцію розвинутої держави, зобов'язаної узгоджувати демократичні, соціальні та культурні інтереси суспільства з ринковою економікою. Національні органи є асоціаціями, з якими уряди укладають угоди щодо виконання окремих державних управлінських функцій.

Європейський стандарт –

стандарт, прийнятий європейською організацією стандартизації.

Заінтересована сторона –

будь-яка фізична або юридична особа, яка має безпосередній або опосередкований інтерес щодо діяльності у сфері стандартизації та/або застосування її результатів.

Засоби вимірювань –

технічні засоби, що використовуються при вимірюваннях і які мають нормовані метрологічні характеристики.

Знак відповідності технічним регламентам –

маркування, за допомогою якого виробник вказує, що продукція відповідає вимогам, які застосовуються до зазначеної продукції та визначені в технічних регламентах, якими передбачене нанесення цього маркування.

Інформаційна функція стандартизації –

інформатизація з використанням уніфікованих методів та засобів.

Каталог –

документ, що містить систематизований звід або перелік будь-яких об'єктів та дає змогу віднайти кожний об'єкт за певним позначенням.

Керівний нормативний документ –

нормативний документ, який встановлює норми, правила, вимоги організаційно-методичного та загально технічного характеру.

Кодекс ustalenoї практики –

нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів.

Коментарі –

зауваження і пропозиції до проектів національних стандартів та кодексів ustalenoї практики.

Комунікативна функція стандартизації –

нормалізація соціальних методів та засобів зв'язку.

Консенсус –

загальна згода, що характеризується відсутністю серйозних заперечень з суттєвих питань у більшості заінтересованих сторін та досягається в результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін і зближення розбіжних поглядів. Консенсус не обов'язково є одностайним.

Мета Національної системи стандартизації України –

здійснення єдиної технічної політики; захист інтересів вітчизняних виробників та споживачів продукції (процесів, робіт, послуг); раціональне використання всіх видів ресурсів; відповідність продукції (процесів, робіт, послуг) світовому рівню якості та надійності; гармонізація національних стандартів із світовими аналогами; відповідність вимог стандартів законодавчим актам.

Мета стандартизації –

оптимальне впорядкування об'єктів стандартизації.

Методи стандартизації –

уніфікація, агрегування, типізація.

Методичні принципи стандартизації –

плановості, перспективності, оптимальності, динамічності, системності, обов'язковості.

Міждержавний стандарт –

стандарт, прийнятий країнами, що приєдналися до Угоди про проведення погодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації, і застосовані ними безпосередньо.

Міжнародна організація стандартизації –

організація, що займається стандартизацією, членство в якій відкрите для відповідних національних органів усіх держав.

Міжнародна стандартизація –

стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів усіх держав.

Міжнародний стандарт –

документ, який базуються на консенсусі, розробляється та приймається ISO та іншими міжнародними організаціями з стандартизації на добровільній основі.

Найбільш важливі параметри продукції –

розмірні параметри; параметри ваги; параметри, які характеризують продуктивність машин і приладів; енергетичні параметри.

Настанова; звід правил –

нормативний документ, що рекомендує практичні прийоми чи методи проектування, виготовлення, монтажу, експлуатації або утилізації обладнання, конструкцій чи виробів. Настанова може бути стандартом, частиною стандарту, або іншим не залежним від стандарту документом.

Національна система стандартизації України –

це система, яка визначає основну мету і принципи управління, форми та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх видів робіт зі стандартизації. Вона являє собою комплекс взаємопов'язаних правил і положень, які регламентують організацію та порядок проведення робіт з усіх питань практичної діяльності в галузі стандартизації країни. Зокрема, основні положення Національної системи стандартизації України визначають її основну мету та завдання; об'єкти стандартизації; організацію робіт зі стандартизації; категорії та види стандартів; порядок розробки, затвердження, перегляду та використання стандартів; державний нагляд за додержанням стандартів; міжнародне співробітництво.

Національна стандартизація –

стандартизація, що здійснюється на рівні однієї держави.

Національний орган стандартизації –

орган стандартизації, визнаний на національному рівні, що має право бути національним членом відповідних міжнародних та регіональних організацій стандартизації.

Національний стандарт –

стандарт, що прийнятий національним органом з стандартизації та доступний широкому колу підприємців і споживачів. Національний стандарт є одним з атрибутів державності та віддзеркалює специфіку розвитку національної економіки залежно від історичних, географічних та соціальних умов.

Нормативна (технічна) функція стандартизації –

формування вимог до продукції, процесів, послуг, методів.

Нормативний документ –

документ, що встановлює правила, настанови чи характеристики щодо діяльності або її результатів.

Об'єкт стандартизації –

це предмет, який підлягає стандартизації. До об'єктів стандартизації належать продукція, процеси, послуги, які однаковою мірою стосуються будь-якого матеріалу, компонента, обладнання, системи, їх сумісності, а також правила, поняття, визначення, процедури, функції, методи, що служать предметом роботи зі стандартизації і можуть бути охарактеризовані кількісно і якісно за допомогою понять, визначень, умовних одиниць тощо.

Об'єкт оцінки відповідності –

конкретний матеріал, продукція, установка, процес, послуга, система, особа чи орган, до яких застосовується оцінка відповідності.

Обов'язковий стандарт –

стандарт, застосування якого є обов'язковим під дією основного закону чи неодмінного посилення в регламенті.

Орган з інспектування –

орган з оцінки відповідності, який здійснює інспектування.

Орган з оцінки відповідності –

підприємство, установа, організація чи їх структурний підрозділ, що здійснює діяльність з оцінки відповідності, включаючи випробування, сертифікацію та інспектування.

Орган із сертифікації –

орган з оцінки відповідності, який є третьою стороною та управляє схемами сертифікації.

Основні завдання стандартизації –

реалізація єдиної технічної політики в сфері стандартизації, сертифікації та метрології; захист інтересів споживачів та держави в питаннях безпеки продукції, охорони здоров'я; забезпечення якості продукції відповідно з досягненнями науки та техніки; забезпечення уніфікації, сумісності та взаємозамінності продукції, її надійності; раціональне використання всіх ресурсів, поліпшення техніко-екологічних показників виробництва; безпека народногосподарських об'єктів і попередження аварій та техногенних катастроф; створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації, проведення державної політики в області ресурсозбереження; усунення технічних та термінологічних перешкод для створення конкурентоспроможної продукції та її виходу на світовий ринок; впровадження та застосування сучасних виробничих та інформаційних технологій; співучасть у забезпеченні обороноздатності та мобілізаційної готовності країни.

Основні пріоритети Державної системи стандартизації –

встановлення раціональної номенклатури продукції (процесів, робіт, послуг); встановлення прогресивних вимог до якості продукції (процесів, робіт, послуг); забезпечення комплексності об'єктів стандартизації; забезпечення взаємозв'язку та узгодженості нормативних документів на всіх рівнях, забезпечення вимог в галузі розробки, виробництва, експлуатації та ремонту продукції (процесів, робіт, послуг) шляхом розробки загально технічних та організаційно-методичних комплексів стандартів і систем класифікації; контроль за правильністю використання нормативних документів.

Охоронна функція стандартизації –

забезпечення екобезпеки та вітабезпеки.

Оцінка відповідності –

процес доведення того, що визначені вимоги, які стосуються продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу, були виконані. Оцінка відповідності органу здійснюється шляхом акредитації органів з оцінки відповідності.

Параметр продукції –

кількісна характеристика властивостей продукції чи її станів, які визначають призначення продукції та умови її використання.

Параметрична стандартизація –

упорядкування номенклатури і кількості типорозмірів виробів.

Перевірка –

розгляд нормативного документа з метою встановлення необхідності його подальшого застосування, перегляду чи скасування.

Перегляд –

внесення всіх необхідних змін до змісту та оформлення нормативного документа, результатом якого є прийняття нового нормативного документа.

Підтвердження відповідності –

видача документа про відповідність, яка ґрунтується на прийнятому після критичного огляду рішенні про те, що виконання визначених вимог було доведене.

Подетальна спеціалізація –

полягає в тому, що у процесі виготовлення виділяється виробництво окремих деталей, вузлів чи складальних одиниць. Цей вид спеціалізації економічно найбільш вигідний.

Показники стандартів –

це характеристика об'єктів стандартизації, що виражаються за допомогою умовних одиниць, позначень чи понять.

Предметна спеціалізація –

полягає у тому, що на окремих підприємствах зосереджують випуск певної продукції, яка відповідає профілю підприємства. Предметна спеціалізація – це початкова форма спеціалізації виробництва.

Презумпція відповідності –

припущення, яке визнається достовірним, поки не буде доведено інше, про те, що продукція, пов'язаний з нею процес або метод виробництва чи інший об'єкт відповідає вимогам відповідного технічного регламенту, що визначені в ньому, а орган з оцінки відповідності відповідає спеціальним вимогам до призначених органів з оцінки відповідності чи визнаних незалежних організацій.

Принцип динамічності стандартизації –

передбачає періодичну перевірку стандартів та іншої нормативної документації, внесення до них змін, а також своєчасний.

Принцип оптимальності стандартизації –

передбачає вироблення й прийняття таких норм, правил та вимог, що забезпечують народному господарству оптимальні втрати ресурсів: сировинних, матеріальних, енергетичних, економічних, соціальних, що

сприяє підвищенню ефективності виробництва та продуктивності праці.

Принцип перспективності стандартизації –

забезпечуються розробкою і випуском випереджаючих стандартів, в яких запроваджуються підвищені норми та вимоги до об'єктів стандартизації відносно досягнутого рівня. Випереджаючі стандарти містять норми і вимоги, що перевищують існуючий рівень, і тим самим орієнтують науку і виробництво на динамічний розвиток науково-технічного прогресу.

Принцип плановості стандартизації –

забезпечується шляхом складання перспективних і поточних планів з розробки, розвитку і проведення робіт зі стандартизації. Планування здійснюється шляхом складання на науковій основі перспективних і поточних планів для усіх рівнів народного господарства, координування і контролю за виконанням, досягнення високих кінцевих результатів при правильному розподіленні матеріальних і грошових ресурсів.

Принцип системності стандартизації –

забезпечується розробкою нормативних документів на об'єкти стандартизації, що належать до певної галузі та встановлюють взаємопогоджені вимоги до усіх об'єктів на підставі загальної мети. Цей принцип визначає розробку стандартів чи іншої нормативної документації як елемента системи і приводить до упорядкування закономірно розташованих і взаємопов'язаних конкретних об'єктів стандартизації в єдину систему.

Програма робіт із стандартизації –

це документ, що визначає завдання та пріоритети стандартизації, засоби та шляхи їх досягнення, і формує взаємоузгоджену та комплексну систему заходів центрального органу влади у сфері стандартизації, технічних комітетів (ТК) та інших суб'єктів стандартизації, спрямовану на ефективне розв'язання проблем та реалізацію державної політики щодо економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, утвердження України як високотехнологічної держави.

Процедура оцінки відповідності –

будь-яка процедура, яка безпосередньо чи опосередковано використовується для визначення того, що визначені вимоги виконуються.

Регіональна організація стандартизації –

організація, що займається стандартизацією, членство в якій відкрите для відповідних національних органів держав лише одного географічного, політичного або економічного простору.

Регіональна стандартизація –

стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів держав лише одного географічного, політичного або економічного простору.

Регіональний стандарт –

стандарт, прийнятий регіональною організацією стандартизації і доступний для широкого кола користувачів.

Регламент –

прийнятий органом влади нормативний документ, що передбачає обов'язковість правових положень.

Регулятивна функція стандартизації –

вплив на ринок товарів і послуг; усунення технічних бар'єрів в торгівлі; захист вітчизняного виробника та споживача.

Ресурсозберігаюча функція стандартизації –

раціональне та економне використання ресурсів.

Розмір –

кількість одиниць фізичної величини в даному об'єкті, виявлене вимірювальними випробуваннями.

Розмірність –

вираження, що зв'язує вимірювану величину з основними одиницями системи вимірювання при коефіцієнті пропорційності, рівному одиниці.

Сертифікація –

дії третьої сторони, які доводять, забезпечують необхідну впевненість в тому, що продукція ідентифікована належним чином, процес або послуга відповідають конкретному нормативному документу.

Система оцінки відповідності –

правила, процедури та управління для проведення оцінки відповідності.

Соціальна функція стандартизації –

забезпечення безпеки товарів, процесів, послуг; забезпечення якості товарів та послуг; захист прав споживачів.

Соціокультурна функція стандартизації –

досягнення сумісності та взаємозамінності.

Спеціалізація –

організаційно-технічні заходи, спрямовані на створення виробництв чи підприємств з реалізації однотипної продукції в масовому чи серійному масштабі з використанням оптимальної технології при мінімальній собівартості й найкращій якості.

Стандарт –

(від англ. standard – норма, зразок, мірило) в широкому розумінні – зразок або еталон якості, через який держава здійснює науково обґрунтоване управління якістю.

Стандарти підприємства (СТП) –

розробляються на продукцію (процеси, послуги), яку виробляють і застосовують (здійснюють і надають) лише на конкретному підприємстві. Стандарти підприємства не повинні суперечити обов'язковим вимогам державних і галузевих стандартів.

Суб'єкти господарювання –

виробник, уповноважений представник, імпортер та розповсюджувач.

Сумісність –

придатність продукції, процесів, послуг до спільного використання, що не викликає небажаних взаємодій за заданих умов для виконання встановлених вимог.

Сфера призначення –

перелік процедур оцінки відповідності та видів продукції, стосовно яких згідно з відповідним технічним регламентом призначено орган з оцінки відповідності.

Технічна специфікація –

документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна задовольняти продукція, процес або послуга.

Технічне регулювання –

правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

Технічний регламент –

нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, додержання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва.

Технічний регламент –

регламент, що містить технічні вимоги або безпосередньо, або через посилання на стандарт, технічні умови, настанову їхній зміст.

Технічні умови –

нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги.

Технічні умови (ТУ) –

нормативний документ, який розробляють для встановлення вимог, що регулюють стосунки між постачальниками (розробником, виробником) і споживачем (замовником) продукції, для якої відсутні державні чи галузеві стандарти (або за потребою конкретизації вимог зазначених документів). їх затверджують на продукцію, яка знаходиться в стадії освоєння і виробляється невеликими партіями. ТУ розробляються на один чи декілька конкретних виробів, матеріалів, речовин, послугу чи групу послуг.

Технологічна спеціалізація –

виділення окремих стадій технологічного процесу в спеціалізовані заводи, цехи, ділянки. При технологічній спеціалізації збільшуються масштаби виробництва, підвищується продуктивність праці, знижується собівартість продукції, раціонально використовуються засоби.

Типізація

розробка типових конструктивних, технологічних, організаційних й інших рішень на основі загальних технічних характеристик для деяких виробів, процесів, методів управління

Уніфікація –

вибір оптимальної кількості різновидів продукції, процесів, послуг, значень їх параметрів, розмірів.

Уніфіковані стандарти –

гармонізовані стандарти, які є ідентичними за змістом, але не ідентичні за формою подання.

Фізична величина –

властивість фізичного об'єкта (явища, процесу), що є загальним у якісному відношенні для багатьох фізичних об'єктів, відрізняючись при цьому кількісним значенням.

Форми спеціалізації –

предметна, подетальна, технологічна, функціональна.

Функції стандартизації –

цивілізуюча, інформаційна, документуюча, соціальна, ресурсозберігаюча, соціокультурна комунікативна економічна нормативна (технічна) охоронна регулятивна.

Функціональна спеціалізація –

виникла як наслідок розподілу і кооперування праці у галузі допоміжного обслуговування виробництва. Наприклад, спеціалізований ремонт холодильників, автомобілів, побутової техніки тощо.

Цивілізуюча функція стандартизації –

гармонізація документів, методів та засобів якості життя із світовими аналогами.